

Nr 32

Utlåtande i anledning av väckta motioner angående Vindelälvens utbyggnad och angående ifrågasatt reglering av Vindelälven.

I de likalydande, till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionerna I: 254 av fröken *Stenberg m. fl.* och II: 316 av herr *Larsson* i Umeå *m. fl.*, hemställs, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att frågan om Vindelälvens utbyggnad göres till föremål för utredning inom 1964 års naturresursutredning.

Vidare har i de likaledes till allmänna beredningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I: 599 av herr *Åkerlund* och II: 705 av herr *Nilsson* i Agnäs hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla som skyndsamt utredning angående möjligheterna att för framtiden bevara Vindelälven oreglerad samt att, i avvaktan på utredningen, förbud meddelas för ingrepp i det berörda naturområdet.

I motionerna I: 254 och II: 316 framhålles, att för närvarande två statliga utredningar arbetar med problem som rör naturresurserna och fritiden, nämligen 1964 års naturresursutredning och 1962 års fritidsutredning, men att det viktiga fältet, naturens utnyttjande och exploatering, icke täcks av någondera utredningen. Inte heller turismen som näringsgren kommer in i sammanhanget. Turismen får emellertid en allt större betydelse och orörd natur såsom fjäll, skog, vatten och stränder är därvid oerhört betydelsefull. Den bästa tillgången på sådana naturvärden finns just i de områden som skall bli föremål för lokaliseringspolitiska åtgärder, men man bör icke genom ett kortsynt exploaterande av naturtillgångar rycka undan basen för turistnäringens inkomster utan reservera de för denna näringsgren lönsammaste områdena. Det gäller bl. a. Vindelälvdalen. Härtill kommer att universitetet i Umeå behöver ett av vattenregleringar opåverkat närliggande fält för naturvetenskaplig forskning. Långtidsprognosen för Västerbottens inland visar dessutom på kraftig avfolkning, medan befolkningen koncentreras till umeåområdet med ökad efterfrågan på ett väl utrustat rekreativt område.

I motionerna I: 599 och II: 705 anlägges i stort sett samma synpunkter. Det framhålles, att en älv icke går att känna igen sedan ett kraftverksbygge avslutats och att det finnes en betydelsefull älv, Vindelälven, som ännu icke är utbyggd. Den är forsrik och vacker och har utsikt att bli en rik laxälv.

Den är rik på fåglar, betydelsefull för samerna och visar geologiskt märkliga förhållanden. Den är vidare av stor betydelse för turismen. Det är av stort intresse att Vindelälven bevaras för framtiden och att dess utbyggnad förhindras.

Beträffande motiveringarna i övrigt får utskottet hänvisa till motionerna I: 254 och II: 705.

Utskottet har upptagit motionerna till samtidig behandling.

Utskottet har inhämtat yttrande över motionerna från vattenfallsstyrelsen, länsstyrelsen i Västerbottens län, 1964 års naturresursutredning, statens naturvårdsnämnd och Svenska naturskyddsföreningen.

Vattenfallsstyrelsen framhåller, att Vindelälven inte är den enda av vattenkraftutbyggnader orörda älven. Man har beräknat att naturenergитillgången i vattenkraft i Sverige uppgår till nära 200 TWh (miljarder kWh) i medeltal per år. Drygt 80 TWh synes utbyggnadsvärda. Vid mitten av 70-talet beräknas ca 56 TWh vara utbyggda, d. v. s. omkring 28 % av landets hela naturenergитillgång i vattenkraft. De outhygga utgöres visserligen till större delen av mindre och medelstora vattendrag men även sådana som Torne-Muonio, Kalix och Pite älvar kommer vid denna tidpunkt att vara lämnade utanför utbyggnadsprogrammet.

År 1961 träffades mellan vattenfallsstyrelsen och dåvarande främsta företrädare för landets naturvårdsintressen en överenskommelse, varvid även Vindelälvens naturvärden togs i beaktande. Vattenfallsstyrelsen avstod från en rad delvis mycket värdefulla utbyggnadsprojekt i områden, som ansågs vara av stor betydelse från naturskyddssynpunkt, bl. a. vissa områden vid Vindelälvens övre del. Överenskommelsen anmäldes till Kungl. Maj:t och såväl Kungl. Maj:t som jordbruksutskottet uttalade tillfredsställelse över att överenskommelsen kommit till stånd. Styrelsen har därefter anpassat sin verksamhet efter överenskommelsen.

Styrelsen framhåller, att de billigaste krafttillskott, som över huvud taget kan väntas stå till buds i mitten av 1970-talet, kommer att kunna erhållas från Vindelälven och avstyrker motionerna.

Länsstyrelsen i Västerbottens län redogör för vad som tidigare förevarit vid behandlingen av olika utbyggnadsprojekt och anför att styrelsen icke haft anledning ta ställning till frågan om utbyggnad av älven samt att det är svårt att bedöma frågan härom. Det är ej möjligt att jämföra de olika ideella intressena med de materiella värdena. Det bör emellertid fordras påtaglig samhällsnytta för att materiella intressen skall gå före de ideella. De sistnämnda stödes i förevarande fall av turismens och fiskets intressen, vilka representera ett betydande ekonomiskt värde. För kommunerna i området kan skatteinkomsterna påverkas av om utbyggnad kommer till stånd eller icke. Det framtida behovet av elkraft och kostnaderna för produktion med andra medel än vattenkraft är vidare icke tillräckligt belysta. En utredning bör därför komma till stånd, men den bör vara förutsättningslös.

1964 års naturresursutredning framhåller att det skulle vara av stort värde om Vindelälven kunde bevaras i befintligt skick men att en avvägning måste göras gentemot motstående samhällsintressen. Förhandlingar mellan statens naturskyddsnämnd och kraftverksintresset lär emellertid redan ha inletts. Härigenom torde motionärernas krav på utredning vara tillgodosett och innan förhandlingarna slutförts bör ställning i utbyggnadsfrågan icke tagas.

Naturskyddsnämnden omnämner överenskommelsen mellan vattenfallsstyrelsen och naturvården men anser sig icke vara bunden av den, eftersom nämnden inrättats efter det överenskommelsen ingicks. Läget är dessutom ett helt annat nu än då. Riktlinjer för en ny naturvårdspolitik har antagits och ny lagstiftning genomförts. Kraftsituationen är vidare långt mindre pressad nu än år 1961. Avvägningen då kan därför ej anses som oantastlig. Nämnden har påkallat nya överläggningar och haft ett första sammanträde med vattenfallsstyrelsen. Enligt nämndens mening bör man välja investering i värmekraft även om den blir ekonomiskt ofördelaktigare. Nämnden tillstyrker utredning.

Naturskyddsföreningen anför, att frågan om Vindelälvens utbyggnad i flera sammanhang behandlats av föreningen, senast i ett yttrande till kammarkollegiet i år med anledning av planerad anläggning av Långfors kraftstation i älven. I yttrandet anförde föreningen bl. a. att oavsett överenskommelsen av år 1961 de legala och ekonomiska förutsättningarna bör prövas beträffande varje företag för sig. Vindelälven är viktig särskilt för fisketurismen och sannolikt även för yrkesfisket. En total utbyggnad av Norrlands älvar skulle med tanke på inkomsterna från turismen vara ett katastrofalt missgrepp. Från vetenskaplig synpunkt är det ett mycket betydande önskemål att Vindelälven bevaras. Vidare framhölls att vi har överproduktion av kraft och att kraft exporteras. Föreningen ansåg därför att utbyggnad av Vindelälven i varje fall borde uppskjutas.

Föreningen anför avslutningsvis att vattenfallsstyrelsen enligt uppgift nedlagt betydande kostnader för utbyggnad av Vindelälven och att styrelsen bör kunna arbeta från förutsättningar som ej godtyckligt undanrycks. Om emellertid styrelsen och staten anser sig kunna medverka för att rädda Vindelälven skulle det från naturvårdssynpunkt hälsas med tillfredsställelse.

Utskottet

I båda motionsparen föreslås utredning angående frågan om utbyggnad av Vindelälven, därvid i motionsparet I: 254 och II: 316 hemställas att utredningen uppdrages åt 1964 års naturresursutredning.

I oktober 1961 träffades en överenskommelse mellan vattenfallsstyrelsen och de dåvarande främsta företrädarna för naturvården angående den framtida utbyggnaden av vattenkraften i vissa norrländska vattensystem. I överenskommelsen ingick bl. a. en viss utbyggnad av Vindelälven. I proposition

nr 126 till 1962 års riksdag berördes överenskommelsen och chefen för jordbruksdepartementet uttalade sin tillfredsställelse med att överenskommelsen kommit till stånd. I sitt av riksdagen godkända utlåtande (nr 17/1962) anslöt sig jordbruksutskottet till detta departementschefens uttalande.

Utskottet är medvetet om att projekt för fortsatt utbyggnad av våra vattentillgångar ofta medför problem av kontroversiell art. Det är å ena sidan ett intresse av hög angelägenhetsgrad att tillgodose det behov av elektrisk kraft som är oundgängligt för att trygga den industriella utvecklingen och välståndsutvecklingen över huvud taget. Å andra sidan är det naturligt att kravet på naturområden för fritidsverksamhet under senare år vuxit sig allt starkare. Härtill kommer de konsekvenser exempelvis för olika näringsgrenar i berörda bygder och för den vetenskapliga forskningen som en utbyggnad kan medföra.

Det torde vara en allmänt omfattad mening att utbyggnadsplaneringen för vattenkraften måste grundas på omsorgsfulla avvägningar mellan de olika intressen som berörs. Vattenfallsstyrelsens utbyggnadsprogram är uppgjort med utgångspunkt i bl. a. den ovan nämnda överenskommelsen. I programmet ingår som ovan sagts en viss utbyggnad av vattnet i Vindelälven och avsevärda kostnader, enligt uppgift hittills omkring 16 milj. kronor, har nedlagts på undersökning och projektering beträffande denna älv. Mellan vattenfallsstyrelsen och statens naturvårdsnämnd, vilken tillkommit efter det överenskommelsen träffades, pågår emellertid sedan en tid överläggningar angående den planerade utbyggnaden. Överläggningarna lär ännu icke ha lett till något slutgiltigt resultat men enligt vad utskottet erfarit är dörren öppen för vidare förhandlingar. Enligt utskottets mening bör riksdagen icke i detta skede av ärendets handläggning taga ställning till frågan om utbyggnad.

Vad beträffar de i motionsyrkandena framförda utredningsförslagen får utskottet i enlighet med naturresursutredningens uttalande anföra, att hit hörande spörsmål blir ingående penetrerade i anslutning till överläggningarna mellan vattenfallsstyrelsen och naturvårdsnämnden. Utskottet kan icke finna att tillräckliga skäl skulle föreligga för särskilda utredningar vid sidan härav.

Utskottet, som anser det kunna förutsättas att utbyggnadsplaneringen sker med beaktande av de olika därav berörda intressena, får med hänvisning till det ovan anförda hemställa,

att de likalydande motionerna I: 254 och II: 316 samt de likalydande motionerna I: 599 och II: 705 icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 22 april 1965

På allmänna beredningsutskottets vägnar:

HARALD J. SKOGLÖSA

Närvarande:

från första kammaren: herrar Möller, Sörlin, Eric Gustaf Peterson, Enarsson, Hellebladh, Oscar Carlsson, Svanström, Hedlund, Nyman, Hübinette, Axel Kristiansson och Helge Karlsson;

från andra kammaren: herr Skoglösa, fru Jäderberg, herrar Hamrin i Kalmar, Svensson i Kungälv, Lundmark, Haglund, Rimås, Wikner, fru Hörnlund, herrar Nilsson i Agnäs och Johansson i Växjö.

Reservationer

1) av herrar *Rimås* och *Nilsson* i Agnäs, vilka ansett att utskottet bort anföra och hemställa följande.

I dagens läge måste det ekonomiskt riktiga i en fortsatt utbyggnad av vårt lands älvar och vattendrag ifrågasättas. Under alla förhållanden finns det anledning till många invändningar emot ett projekt av den storlek som Vindelälvens utbyggnad utgör enligt den regionalplan som vattenfallsstyrelsen uppgjort.

Elektrisk kraft kan nu utvinnas billigare på andra vägar. Distributionen av ström ställer sig kostsam från vattenkraftverken i jämförelse med t. ex. ångkraftverken. Atomkraften kommer inom kort att ha en dominerande betydelse. Enligt en rapport från Euratoms möte i Venedig i april 1965 beräknas $\frac{2}{3}$ av alla kraftverk vara atomdrivna mot slutet av detta århundrade. Det ter sig troligt att de belopp, som härefter nedläggas i byggnad av kraftstationer i älvarna, innebär felinvestering. Då därtill kommer det växande intresset hos vårt folk att bevara orörd natur som en källa till hälsa och trivsel, är det önskvärt att de ännu orörda vattendragen måtte bevaras. Sverige torde ha råd att skona de områden det här är fråga om och i längden kommer detta också att visa sig vara det som ger största vinningen från miljöpolitiska, naturvetenskapliga och nationalekonomiska synpunkter.

Utskottet får med hänvisning till det ovan anförda hemställa,

att riksdagen i anledning av de likalydande motionerna I: 254 och II: 316 samt de likalydande motionerna I: 599 och II: 705 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller om utredning beträffande frågan om en utbyggnad av Vindelälven.

2) av herrar *Enarsson* och *Hübinette*.